

1. Szongoth Gábor	14. Bezjian Antranik Lutfi
2. Zakariás Antal Dirán	15. Kazarjan Knar Aszaturovna
3. Fülei Balázs	16. Zárainé Gressai Éva Julianna
4. Ajvazov Jurij	17. Keller Ludmilla
5. Dr. Szuper Géza	18. Dr. Badaoui Bechara
6. Várady Mária	19. Nazarjan Hamlet
7. Wertán Zsoltné	20. Dr. Peltekian Aram Abrahamné
8. Zárugné Tancsin Katalin	21. Mátyus Szvetlana
9. Dávid Csaba	22. Halászné Oganeszjan Anyicska
10. Szárkiszján Ádám Papikovics	23. Gogescu László
11. Akopján Nikogosz	24. Dr. Serkisian Szeván
12. Dr. Dzsotján Gagik	25. Dr. Vurom Gábor
13. Balabianian Hartioun Mihran	

Az első 9 fő EÖGYKE képviselő, a második 9 fő MÖSE képviselő, és a következő 7 fő ARMENIA képviselő. Az Országos Örmény Önkormányzat testülete március 24-i alakuló ülésén *Szárkiszján Ádámot* választotta meg elnöknek.

*****

Gazdovits Miklós

Az erdélyi örmények története ***3. rész***

Kezdjük a bizonyítást a karcsai rotundával. Említettük, hogy a karcsai rotunda 1527-től református templomként működik. A katolikus templomból református templommá alakítás annyit jelent, hogy feleljen meg Kálvin János parancsának, mely szerint: "Ki a templomokból a keresztény bálványokat!" Azaz a katolikusoktól átvett templomokból ki kellett tenni a szenteket vagy bibliai személyeket ábrázoló szobrokat, szentképeket, a falakról pedig eltüntetni a freskókat.

Talán mivel tudták, hogy nem szenteket ábrázolnak, vagy mert csodálatos módon megmenekültek, a karcsai templom falain megmaradtak olyan domborművek, amelyek az örmény hitélet legnépszerűbb hőseit ábrázolják. Ezek közül mi két domborművet említünk, mindkettő a déli pillérköz fejezetén látható: Két küzdő alak és két összefonódott nyakú hattyú. A két küzdő alak az örmény *Szaszuni Dávid* legenda IV. énekének második részében leírt, a lány nézőbe jött ifjú *Miher* és a fiatal harcosnak álcázott ifjú ara, *Gohár* birkózását ábrázolja. A dombormű világosan láttatja, a medvefejbe álcázott kontyos Gohárt, amint *Miher* szakállát tépve küszködik. Ugyanez a jelenet látható a bukaresti örmény kulturális és vallási központ homlokzatán lévő díszítő elemek között.

A két összefonódott nyakú hattyú az "Ah! Tamar!" legenda két vízbefúlt szerelmesét ábrázolja, miután holttestük hattyúvá változott, mint a férfi és nő közötti tiszta szerelem-, általánosítva pedig az emberek közötti igaz szeretet jelképe. Ezzel a két domborművel tudjuk bizonyítani, hogy a karcsai rotundát örmények építették örmény használatra. Mert elképzelhetetlen, hogy egy néptöredék a letelepedési helyén más nemzet hitregéből vett hősökkel vagy képekkel díszítse saját templomait.

A kiszombori rotunda római katolikus templom maradt, ezért falain megőrizték a freskókat. Ebből a templomból egy freskót szeretnék bemutatni: a diadalív két oldala mellett elhelyezkedő karéj boltozatán lévő freskó két remetét ábrázol: egyik, kereszttel a kezében, egy barlangban fekszik, a másik pedig mellette térdel. A Szent Gergely legendából tudjuk, hogy Gergely 325-ben a Szebuh-hegy barlangjában remetéskedett és itt halt meg. Teljesen ép holttestét évek múltán találták meg egy pünkösdi utáni 4. szombaton. A festmény éppen ezt a - majdnem minden mechitarista templom falain megtalálható - jelenetet ábrázolja. Ez a falfestmény díszíti az erzsébetvárosi mechitarista templomot is. (Ma római katolikus plébánia templomként használják.)

Mindezek után reméljük, senki sem kételkedik abban, hogy ezt a két templomot örmények építették,

örmények használatára.

Hogy aztán a meglévő 110 templom közül melyiket építették és használták örmények és melyiket építették a már meglévő örmény mintára a frissen kereszténnyé lett magyarok, erre nézve a szakemberek adhatják meg a választ. De egy biztos: A Kárpát-medencei rotundák örmény hatást őriznek! Ezt az építkezési stílust a magyar vándortörzsek közé jelentős számban keveredett örmények hozták a Kárpát-medencébe, a magyar honfoglalás alkalmával.

Az már logikusan következik mindebből: amikor Szent István kiadta a parancsot, hogy minden 10 falu építsen magának templomot, a lakosság és a klérus szívesen átvette a már ismert, kipróbált, az akkori hívek létszámának megfelelő örmény építési modellt. Azért is, mert a XI. század elején már nem szaladgálhattak keletre "bizánci befolyás" után. Hiszen 1054-ben már megtörtént a nagy szakadás. Megneheztelt volna a pápa, ha akkor Bizáncból hozzák templomaik modelljét! A régebb óta használatos örmény modellt azonban már egész Magyarország területén általánosítani lehetett. Ilyenképpen, példamutatásukkal az örmények fontos szerepet töltek be a kereszténység terjesztésében a Kárpát-medencében.

Arra a kérdésre, milyen vallást gyakorolhattak a magyar vándor- illetve a honalapító törzsek között élő örmények, könnyű válaszolni, ha ismerjük az örmények vallásának fejlődési mozzanatait. 301-ben létrejön az örmény apostoli keresztény egyház. 451-től örmény nemzeti független keresztény egyházzá alakul. 1198-tól létrejön az örmény rítusú katolikus vallás (IV. Jenő 1439: "Exultate Deo"). Tehát a VI-VII. századdal kezdődőleg, amikor a magyar törzsek Lebédiába érkeztek és az örményekkel keveredtek, az örmények örmény nemzeti független keresztény vallásukat gyakorolták, melyről a Kárpát-medencében a római katolikus vallásba olvadtak, megtartván bizonyos örmény rítusi szabályokat. De az örmények vallásának ismertetése külön, e célra rendezett előadás témáját képezi.

Az erdélyi magyarörmények létszáma: 182 fő, örmények 100-110 fő, magyarörmények: kb. 1200 fő. Az erdélyi örmény rítusú magyarok létszáma: Sz. u. v. :189, Gy.: 615; E.v.:16; Cs.: 3; összesen 823. Bibliográfia: a könyv 413- 422 oldalain olvasható (kb. 200 cím).

(Az erdélyi örmények története című /Kriterion Kolozsvár, 2006/ könyvbemutató előadás - elhangzott a Fővárosi Örmény Klub. 2007. január 18-i rendezvényén.)

*****

Ki lehet örmény? - *tette fel az izgalmas kérdést* Kali Kinga *antropológus* a legutóbbi Fővárosi Örmény Klub 2007. március 16-i programján. Érdekes előadását (melynek első része olvasható a következő oldalakon) a Fővárosi Örmény Klubban végzett identitásfelmérő kérdőívek eredményeire építette. Az érdeklődők megtekinthették *Hájr Mehr* című filmjét, mely az örmény kultúra őrzőinek néhány jeles képviselőjét mutatta be Erdélyben. Ezt követte *Dr. Szarka György* honismereti vezető színes vetítettképes tájékoztatója a leendő kárpátaljai és erdélyi utazók programjának, látványosságainak felidézésével, mely alapján remélhetőleg sokan kedvet kapnak az EÖGYKE által 11. alkalommal szervezett nyári kárpátaljai és az őszi erdélyi utazásokhoz.

(Frigyesy)

Kali Kinga

Ki lehet örmény? A pozicionális identitásról

2006 decemberében hasonló címmel már megjelent egy írásom e lap hasábjain: a címazonosság oka nem a feledékenység, nem a fantáziátlanság; csupán annak jelzésére szolgál, hogy az egykori cikk és a 2007. március 16-án tartott előadásom eme írásos összefoglalása szorosan összefüggnek. Olyan